

En reaktion på "Sprog er nøglen til verden"

26. juni 2011

Så kom rapporten om den nationale sprogstrategi "Sprog er nøglen til verden"

Anbefalingerne vedrørende folkeskolen er fantastisk dyre uden at give mest fremmedsprog for pengene

En negativ spiral i alle uddannelserne

Arbejdsgruppen for uddannelse i fremmedsprog, nedsat af videnskabsministeren og undervisningsministeren, har kortlagt problemerne i sprogundervisningen i folkeskolen, ungdomsuddannelserne og i de videregående uddannelser. Problemerne er mangfoldige! Alle andre fremmedsprog end engelsk er inde i en negativ spiral i samtlige uddannelser. Det må blive konklusionen og det meget ubehagelige budskab, hvis man kort skal sammenfatte resultatet af den omfattende rapport på i alt 72 sider.

Mange fine anbefalinger

Fordi situationen for fremmedsprogene er så dramatisk, har arbejdsgruppen også udarbejdet hele 42 anbefalinger til en styrkelse af sprogundervisningen, så den negative spiral kan vendes. I Tysklærerforeningen for Grundskolen er vi enige: Det er på høje tid, at Danmark får en national strategi for fremmedsprog i alle uddannelserne, og at der konkret sættes ind med en lang række tiltag. De allerfleste af de 42 anbefalinger er også yderst fornuftige og tiltrængte.

I udvalgets kommissorium står der, at forslagene ikke må koste noget!

Men om de mange anbefalinger nogensinde bliver gennemført i større omfang er dog yderst tvivlsomt. Arbejdsgruppen er med mange af anbefalingerne nemlig gået langt ud over kommissoriet for sit arbejde. Undervisnings- og videnskabsministeren, som havde taget initiativ til nedsættelsen af udvalget, havde nemlig forlods bestemt, at forslagene til en styrkelse af sprogundervisningen samlet set ikke må koste noget. I udvalgets kommissorium står der, at anbefalingerne skal holde sig "inden for de nuværende økonomiske rammer". Den begrænsning har udvalget ikke pålagt sig selv. Mange af de 42 forslag er meget ressourcekrævende. Men det har været et dilemma for udvalget, at man selvfølgelig godt har kunnet se, at det koster ekstra ressourcer at vende den negative spiral i alle uddannelserne til en positiv udvikling - mens ministrene ønskede, at der ikke skulle bruges flere penge.

De udgiftskrævende forslag sparkes langt ud i fremtiden

Udvalget har løst dette dilemma ved at erklære, at en lang række udgiftskrævende anbefalinger skulle ses "på længere sigt" – uden at forklare, hvor langt sigt der tænkes på. "Nogle år ud i fremtiden" er det nærmeste, udvalget kommer et tidspunkt. Vi er på den baggrund meget bekymrede for, at politikerne ikke vil tilføre sprogundervisningen nogen ekstra ressourcer overhovedet. Og vi er alvorligt

bange for, at udvalget med formuleringen "på længere sigt" har givet politikerne et alibi for ikke at handle her og nu med tiltag, som virkelig kunne forbedre situationen for fremmedsprogene.

Forslagene på folkeskoleområdet

Lad os se på folkeskoleområdet. Udvalget har her nogle anbefalinger, som er meget udgiftskrævende "på længere sigt". Eleverne skal i henhold til forslagene begynde med engelsk i 1. klasse. Andet fremmedsprog "i form af tysk eller fransk" skal påbegyndes i 5. klasse og være obligatorisk. Og flere og andre sprog skal udbydes i folkeskolen. Udvalget ønsker, som det også tidligere er vedtaget i Europarådet, at alle eleverne skal have mindst to fremmedsprog. Det ønsker Tysklærerforeningen også! Men alle eleverne i hele landet skal vel også have mulighed for at vælge et tredje eller fjerde? En sådan generel opprioritering af fremmedsprogene kræver en ændring af folkeskoleloven! Og denne ændring af loven er påkrævet her og nu for at vende den negative spiral. "På længere sigt" dur ikke som opskrift. For udvalget har helt ret, når det påpeger, at "tingene hænger sammen". I forbindelse med en styrkelse af fremmedsprogene i folkeskolen er det her især læreruddannelsen, der skal ses på. Og mht. læreruddannelsen er udvalgets anbefalinger alt for vage og også alt for langt "ude i fremtiden". Man må begynde et sted! Og det er på folkeskoleområdet, hvor der skal en lovændring til. Samtidig skal man sætte hurtigt ind for at uddanne flere lærere med liniefag i specielt tysk og fransk. Selvfølgelig skal der efter lovvedtagelsen gives kommunerne en passende frist til at implementere loven. Denne frist skal så bruges til en massiv uddannelse af nye sproglærere med liniefagsuddannelse. Men tingene må ske i den rækkefølge. At der stort set ingen fransklærere uddannes i dag hænger jo også sammen med, at der næsten ingen jobmuligheder er. Hvorfor skal en ung lærerstuderende i Jylland lade sig uddanne som fransklærer, når der næsten ikke er nogen folkeskoler, som tilbyder fransk i landsdelen? En ændring af folkeskoleloven med en styrkelse af sprogfagene skaber nye jobmuligheder for liniefagsuddannede sproglærere (og sproglæreruddannelsen må gerne ske i samarbejde med universiteterne, som udvalget foreslår – men bestemt ikke kun "på længere sigt"). Ændringen af folkeskoleloven for at styrke fremmedsprogene og uddannelsen af flere kvalificerede sproglærere må gå hånd i hånd.

Forslagene på folkeskoleområdet giver ikke "mest fremmedsprog for pengene"

Tysklærerforeningen er enig med udvalget, når man implicit peger på, at sprogundervisningen i folkeskolen skal have tilført flere ressourcer. Udvalget har dog i rapporten ikke gjort sig den umage at regne på, hvad anbefalingerne kommer til at koste. Og man har undladt at interessere sig for, hvem der skal betale. Det er politikernes opgave at skaffe den nødvendige økonomi til veje for de nødvendige ændringer. I den forbindelse vil vi gerne minde regeringspartierne om, at statsministeren for nogle måneder siden i sin "avisklumme" skrev, at der skal satses massivt på uddannelse. Også oppositionen påpeger, at den vil tilføre uddannelsesområdet ekstra ressourcer. Men selv om politikerne måtte holde ord og være villige til at indfri også de økonomiske løfter, så er det selvfølgelig ikke ligegyldigt, hvordan pengene bruges. Og mht. folkeskoleområdet har udvalget desværre peget på en særdeles uheldig sprogmodel, som er fantastisk dyr. Den giver ikke "mest fremmedsprog for pengene"; den har nogle uheldige bivirkninger, og den tilgodeser ikke fremmedsprogenes betydning og placering i uddannelserne og i samfundet. Det kræver en nærmere forklaring:

Tysk bør være obligatorisk, og samtlige elever skal have mulighed for at vælge fransk eller et andet tredje fremmedsprog

Tysklærerforeningen er enig med udvalget, når det peger på, at engelsk er det vigtigste fremmedsprog i folkeskolen. At både tysk og fransk også er meget vigtige sprog, og at engelsk "ikke er nok", understreges ligeledes i rapporten. Det fremgår desuden af rapporten, at tysk er det næstvigtigste fremmedsprog, som alle skoler selvfølgelig skal tilbyde alle eleverne på samtlige skoler, sådan som det allerede sker i dag. Engelsk, tysk og fransk er altså de vigtigste fremmedsprog i folkeskolen – i nævnte rækkefølge. Hvorfor vælger udvalget så at pege på en model, som på ingen måde sikrer, at sprogligt begavede elever kan få *både* tysk og fransk? Det er et helt oplagt valg for rigtig mange elever, at de kan modtage undervisning i de *tre vigtigste fremmedsprog*, hvis de har flair for sprog. Hvorfor vælger udvalget en sprogmodel, som er langt dyrere end den model, som tidligere undervisnings-

minister Bertel Haarder pegede på, som netop går ud fra, at *både* engelsk, tysk og fransk er vigtige, og som derfor ikke stiller eleverne i den uheldige situation, at de enten skal fravælge tysk eller fransk? Udvalget skriver i rapporten, at sprog skal være et tilvalg. I den forbindelse er det meget inkonsekvent og særdeles uheldigt, at udvalget samtidig peger på en fravalgsmodel for tysk/fransk. Bertel Haarder kaldte sin model "3-6-8-modellen" (engelsk fra 3. klasse, tysk fra 6. klasse og fransk fra 8. klasse). Det er rækkefølgen og tilvalget og det manglende fravalg, der er interessant i denne model. Udvalget peger på, at engelsk skal tilbydes fra 1. klasse, og at andet fremmedsprog skal være obligatorisk fra 5. klasse, og at der desuden skal tilbydes både tredje og fjerde fremmedsprog. Hvis man vil tilføje området flere ressourcer, end Bertel Haarder oprindeligt foreslog, så kan hans model jo sagtens blive til en 1-5-7 model med engelsk fra 1., tysk fra 5. og fransk og evt. andre fremmedsprog fra 7. Den giver stadig "mere fremmedsprog" for pengene end den foreslåede fravalgsmodel. Udvalget kan jo mene (det står der ikke noget om i rapporten), at eleverne som fravælger tysk eller fransk i 5. klasse skal have mulighed for senere at tilvælge enten tysk eller fransk som valgfag. Men det ville jo gøre udvalgets model endnu mere bekostelig og bl.a. kræve endnu flere fransklærere, som ikke findes!

Anbefalingerne vedr. tysk/fransk i folkeskolen er ikke gennemtænkte og derfor ikke velegnede

Vi ved selvfølgelig ikke, hvilke anbefalinger udvalget har indhentet vedr. folkeskolens tysk/fransk-undervisning (der er jo ingen af udvalgets medlemmer, som er folkeskolelærere), men som tidligere beskrevet mener vi ikke, at udvalget har taget højde for et alt for dyrt forslags uheldige konsekvenser, som begrænser elevernes mulighed for at modtage undervisning i de to vigtige fremmedsprog tysk og fransk. Indføres der en sprogundervisning efter Bertel Haarders model, hvor sprogfagene kommer i en given rækkefølge, spares der. Besparelsen kan udmyntes i fransk på mange flere skoler, end udvalget foreslår. Udvalget peger på, at fransk skal tilbydes på mindst én skole i hver kommune. Det forslår jo ingenting! I Holstebro Kommune er der fx 24 folkeskoler, og ingen af dem tilbyder i dag fransk. Fransk skal selvfølgelig tilbydes på langt flere skoler – og også meget gerne på alle skoler, når der engang er uddannet tilstrækkeligt mange fransklærere. Men det skal være som tredje fremmedsprog efter obligatorisk engelsk og obligatorisk tysk. Det bliver et kæmpestort løft for franskfaget, når faget tilbydes på mange skoler for alle de elever, som har flair for sprog, og som på baggrund af deres tidligere sprogundervisning i engelsk og tysk vil være rigtig godt klædt på til også at lære fransk (jo flere fremmedsprog man kan, jo nemmere har man ved at lære fremmedsprog). Og det vil selvfølgelig også være et stort løft for tysk! De to sprog skal ikke ud i en uheldig og dyr konkurrence om at være andet fremmedsprog med deraf følgende fravalg af det ene sprog!

Fremmedsprog i folkeskolen skal være fortsættersprog i gymnasiet

Det er yderst uheldigt, at færre elever end tidligere "bygger ovenpå" de erhvervede færdigheder fra folkeskolen ved at vælge tysk og fransk som fortsættersprog i gymnasiet. Udvalget peger på denne problemstilling og vil bl.a. løse problemet for franskfaget ved at mindst én skole i hver kommune skal tilbyde fransk. Men som tidligere nævnt, forslår det ingenting. Et to- eller treårigt prøveforberedende tredje fremmedsprog fransk - efter Bertel Haarders model - på rigtig mange folkeskoler, giver et helt anderledes elevunderlag for fortsætterholdene på gymnasiet. Sprogundervisningen bør betragtes som et langt forløb, hvor gymnasiernes undervisning bygger videre på folkeskolens. Herved skabes kontinuitet og et større udbytte i tilegnelsesprocessen. Skal sprogundervisningen styrkes, skal der satses på dette område.

Udvalget har kun set på begyndelsestidspunktet – men hvad med timetallet?

Engelsk fra 1. klasse og andet fremmedsprog fra 5. klasse. Det lyder som en massiv styrkelse af fremmedsprogene. Men der mangler noget i udvalgets anbefalinger. Hvad med timetallet? Når det gælder engelsk, så sammenligner udvalget engelskundervisningen i Danmark og Norge og ser på elevernes udbytte af undervisningen i de to lande (de norske elever er bedre til engelsk end de danske). Selv om engelskundervisningen begynder tidligere i Norge, så har de norske elever sammenlagt ikke flere engelsktimer end de danske elever, når man ser på hele grundskoleforløbet. Udvalgets ræsonnement må være, at det er det tidlige begyndelsestidspunkt, som gør hele forskellen (selv om

rapporten ikke eksplicit påstår dette). Men hvad mener udvalget om timetallets betydning i forhold til den betydning, et tidligere starttidspunkt måtte have, når det gælder andet fremmedsprog? Mener udvalget, at det er af underordnet betydning, hvor mange timer eleverne på årsbasis får på de forskellige trin? Det er en problemstilling, vi gerne havde set belyst i rapporten, for en beskæring af timetallet i forhold til de vejledende timetal er allerede nu en stor udfordring, som er medvirkende til at forringe mulighederne for en effektiv sprogundervisning på mange skoler. Udvalget nævner, at kommunerne allerede nu kan påbegynde undervisningen på et tidligere klassetrin, og det nævnes også, at de kan "give flere timer end det, som er anbefalet i den vejledende timeplan". Det er fuldstændig korrekt, men det er jo ikke det, der sker! De reelle timetal, som skolerne tildeler faget tysk, har i år nået et historisk lavpunkt. Det hænger sammen med, at de vejledende timetal er temmelig uforpligtende for skolerne. Så længe skolerne overholder et samlet minimumstimetal for den humanistiske blok, som sprogfagene hører ind under, overtrædes formelt ingen regler! Resultatet er som sagt, at der i disse år skæres massivt i sprogtimerne på mange skoler. Hvis man ikke tager fat på denne problemstilling og kun ser på begyndelsestidspunktet for sprogundervisningen, vil der uvægerligt ske det, at skolerne vil skære yderligere i timetallet ved en tidligere sprogstart uden tildeling af yderligere ressourcer. Mener udvalget, at dette er et problem? Det fremgår ikke af rapporten, men Tysklærerforeningen har spurgt samtlige skoler i de fire sønderjyske kommuner om deres holdning til tidligere tyskundervisning – også set i forhold til timetallet på de enkelte klassetrin. Resultatet af undersøgelsen er meget klar: De fleste skoler vil gerne begynde med tidligere tysk, hvis de får tildelt ekstra ressourcer, og hvis timetallet *ikke* beskæres i 7., 8. og 9. klasse! Hele 96 % af skolerne, som ønsker tidligere tyskundervisning, understreger, at der ikke må skæres i timetallet i forhold til de vejledende timetal på de ældste klassetrin i forbindelse med indførelsen af et tidligere starttidspunkt.

Hvad kan der gøres her og nu?

Når man har læst rapporten, står det lysende klart, at det haster med at bryde den negative spiral, som alle andre fremmedsprog end engelsk er inde i. Udvalget anbefaler, at der oprettes en følgegruppe, som følger hele området og koordinerer de mange forslag til at styrke sprogundervisningen. Det er sikkert en god idé, men det skal ikke afholde politikerne fra at gå i gang omgående med at finde løsninger på de problemstillinger fx på folkeskoleområdet, som er tydelige for enhver.

Regeringen vil jo gerne have "gratis" forslag, og udvalget har peget på, at alle elever skal have mindst to fremmedsprog. Tysklærerforeningen har et "gratis forslag" til politikerne! Vi foreslår, at tysk omgående gøres obligatorisk fra 7. klasse. Det koster *ikke en eneste krone ekstra* og betyder, at også de 11% af eleverne, som i dag kun har ét fremmedsprog (engelsk), får to fremmedsprog. Desuden foreslår vi, at politikerne omgående afsætter et beløb til kontrollerede forsøg med tidlig tyskundervisning i de fire sønderjyske kommuner. Forslaget stammer oprindeligt fra Venstres politiske ordfører Ellen Trane Nørby. Tysklærerforeningen har undersøgt interessen for forslaget blandt samtlige skoler i de fire kommuner. Rigtig mange skoler vil gerne deltage i et sådant forsøg. Der vil kunne indhøstes værdifulde erfaringer bl.a. med nye undervisningsformer, inden tidlig undervisning i tysk udbredes til resten af landet. Udvalget har foreslået, at der nedsættes en følgegruppe til hele den nationale sprogpolitik. Tysklærerforeningen foreslår, at der – i mindre skala – dannes en følgegruppe, som både bistår og evaluerer forsøg med tidlig tysk i Sønderjylland, således at erfaringerne herfra kan samles og publiceres. Mens disse forsøg med tidlig tysk i Sønderjylland står på, bør politikerne arbejde på en ændring af folkeskoleloven, som giver sprogundervisningen et kraftigt løft – og man må omgående gå i gang med at reformere læreruddannelsen, så der uddannes flere sproglærere – primært tysk- og fransklærere.

Sprogpolitisk udvalg for Tysklærerforeningen for Grundskolen.

Peter Bruhn Jepsen (PeterBruhn@live.dk)

Flemming Nygaard (Flemming@vrinnershoved.dk) Telefon: 28250669. Presseansvarlig.

Hjalmar Jess (Hjalmar.Jess@skolekom.dk)